

ЯК ЗАХОПЛЕНО ВЛАСТЬ В ПЕТРОГРАДІ.

З нагоди третих роковин жовтневої революції корисним буде підкреслити ту рису, про котру не згадувалось достатньо в споминах і статях. Жовтневу революцію визначено, так би сказати, наперед на означений день, на 25-го жовтня (7 листопада н. ст.), а саме не на тайнім зібранні, а публічно перед усім народом — і се побічне повстання здійснено, як і плановано, 7 листопада 1917 року.

Світова історія знає багато революційних переворотів і повстань. Але надарімо шукати-б в історії случаю другого такого повстання повнеолої кляси, котре признавало-б ся на попередню встановлену дату, а не на тайнім зібранні, а публічно перед усім народом — і се побічне повстання здійснено, як і плановано, 7 листопада 1917 року.

Захоплені влади в Петрограді мало принасти на день скликання ІІ з'їзду совітів. Ся комбінація не була вирахована заговорниками, але була наслідком всього попереднього політичного розвитку, а головне воєної агітаційної і організаційної праці нашої партії. Ми домагалися передачі влади совітам. За сим домаганням стала під прапор нашої партії більшість в найважливіших совітах. Наслідком сего ми не могли вже лише домагатися передачі влади до рук совітів, ми мусли взяти собі ся власть. Ми не суміли виступити в тім, що ІІ з'їзд совітів дасть нам більшість. В тім ми могли сумнівати ся навіть наші противники. Вони всіма силами протривали ся скликанню ІІ з'їзду. Так, наприклад, меншевик Дан, на зібранні совітської секції демократичної наради, намагав ся всіма способами перешкодити скликанню ІІ з'їзду, а коли се йому не вдало ся, прийняв відтягнути скликання. Свій опір проти скликання з'їзду совітів меншевики і соціял-революціонери оправдували тим, що з'їзд міг би стати ареною, звідки більшевики могли би спробувати захопити власть. Ми навпаки домагали ся скликання як найкраще і зовсім не ховали ся з тим, що на нашу думку з'їзд потрібний для того, щоб вивести власть з рук правительства Керенського.

Нарешті йди голосовано совітської секції демократичної наради Данови владу ся відтягнути скликання ІІ з'їзду від 15 до 25 жовтня. Так "реальний" меншевицький політик виторгував в історії відтягнене — приблизно на 10 днів.

На всіх зібраннях петроградських робітників і солдатів ми говорили про се питання ось як: 25 жовтня збереть ся Всеросійський з'їзд совітів. Петроградський пролетаріат і гарнізон будуть домагатися передовсім від з'їзду, щоб він поставив на порядок дня питання про власть; а розважав його в тім значінню, щоб віддати власть належала всеросійському з'їзду совітів. На коли-б правительство Керенського спробувало розігнати з'їзд, — так говорили резолюції, — тоді мусли-б сказати рішуче слово петроградські салдати.

Агітувало ся шодня і сорячково. Тим самим, що день з'їзду ми признали на 25 жовтня, а першою і одинокою точкою його порядку дня поставлено здійснене переходу (зовсім не переговори про него, але здійснене) влади до рук совітів, тобто тим, що ми признали на 25 жовтня державний переворот, ми підготували публічно, перед очима "сусільності" та її "правительства", збройну силу для сего перевороту.

Зі скликанням з'їзду одночасно тісно думало ся питання про вислання на фронт значної частини петроградських салдатів. Керенський бояв ся петроградських салдатів і так мав причину їх боїтися. Він домагав ся від Черемісова, котрий тоді командував лівин-

ною армією, щоб той після ненадійшли полки на фронт. Черемісов, як се показує переписки, найдена після 26 жовтня, ухилив ся від виконання сего приказу, бо уважав петроградський гарнізон за розагитований, тобто за непридатний для імперіалістичної війни, але під натиском Керенського, котрий руководив ся чисто політичними мотивами, Черемісов видав нарешті відповідний приказ.

Як тільки окружний штаб передав приказ про вислання відділів виконавчому комітету петроградського совіту для виконання, нам, представникам пролетарської опозиції, було ясно, що се питання в своєім дальшій розвитку могло мати рішуче значіння. В неспокійнім очікуванні і любов'ю державного перевороту, призначеного на 25 жовтня, Керенський зробив спробу розоружити заговорницький Петроград. Нам не лишило ся нічого іншого, як поставити в сім питанні проти правитель-ства Керенського не тільки робітників, але і цілий гарнізон. Насамперед ухвалено було утворити в особі революційного воєного комітету орган, котрий розглянув би воєні причини приказу про вислання на фронт петроградського гарнізону. Так крім політичного заступництва (воєної секції совітів) утворено ре-волюційний оперативний штаб сего гарнізону.

Меншевики і соціял-революціонери зразу зрозуміли, що утворити ся апарат збройного повстання і отверто заявили се на зібранні совітів. Хоч меншевики голосували проти утворення воєного комітету, вони все таки вступили до него, щоб як нові тарі чи писарі бути присутніми при акті державного перевороту. Виторгувавши собі спершу еще десять днів свого політичного життя, вони забезпечили собі тепер право присутності в ролі почесних асистентів при своїй політичній смерті.

Так скликанню з'їзду совітів на 7 листопада по новому стилю. Партія, котра мала вже забезпечену більшість, поставила метою з'їзду заволодіти властью в Петрограді, котрий відмовив ся опустити Петроград, зобов'язавою для охорони совітів. Поставлений проти окружного воєного штабу революційний воєний комітет переворотено в революційний штаб петроградського совіту. Се все діяло ся зовсім публічно, перед очима цілого Петрограду, правительства Керенського і цілого світа. Факт — одинокий в історії світа.

Тимчасом в партійних кругах і в пресі публічно говорили ся про збройне повстання. Се говорене дуже розіймало ся з ходом подій, зовсім не думало повстання зі з'їздом, чи висланням гарнізону, а говорило про переворот, як про конспіративно підготовлений заговор. В дійсності-ж ми не тільки "визначили", але і підготували повстання на давнішій встановлений час, при чім означало ся і характер повстання прийнятій для Петрограду з участю гарнізону і його відношенням до з'їзду совітів.

Кількох товаришів відносини ся скептично до сего думки, мовляв, революції не роблять "по календару". Вони уважали доцільнішим перевести революцію конспіративною дорогою, бо треба ужити важного політичного засобу: несподіванки. Говорено, що Керенський, сподіючись на 25 жовтня повстання, може до того дня привезти нові сили, вислати гарнізон і т. д.

Але саме питання зміни стану петроградського гарнізону і було центром перевороту, підготованого на 7 листопада. Передовсім спробу Керенського змінити склад петроградських полків названо — і зовсім справедливо — про-довженням корніловського по-ходу проти революції. Крім того "легалне" повстання гіпно-тизувало противників. Тим, що Керенський до самого кінця

не перевів свого приказу про вислання відділів на фронт, він значно збільшив самосвідомість салдатів, а тим еще більше забезпечив успіх перевороту. По перевороті 7 листопада, меншевики, а передовсім Мартов, много говорили про захоплені влади гуртком заговорників за спиною совіт-тів і робітництва. Не можна у-явити собі більшого намісту з усього значіння тодішніх подій. Коли ми на зібранні совітської демократичної секції наради призначили більшістю голосів з'їзд совітів на 7 листопада, меншевики заявили: "Призначаєте день пере-вороту!" Коли-ж ми величезною більшістю голосів в петроградським совіті відмовились вислати полки з Петрограду, меншевики сказали: "Се — по-чаток повстання!" Коли ми в петроградським совіті утворили революційний воєний комітет, меншевики констатували: "Се апарат для збройного повстання". А коли-ж призна-ченого дня при помочи спо-вученого апарату, зарані при-значене повстання дійсно вико-нано, тоді ті-ж самі меншеви-ки почали нарікати: "Перевот зроблено гуртком заго-вірників за спиною робітничої кляси". В дійсності нас, в най-гіршій випадку, можна було обвинувачувати в тім, що ми в революційнім воєнім комі-теті підготували кілька-тех-нічних подробиць "за спиною" меншевицьких лідерів.

Нема сумніву в тім, що коли-б спробу воєного загово-ру передовило ся незалежно від ІІ з'їзду совітів і від революційного воєного комі-тету, вона привела-б в той час до хаосу подій і могла би на-вті на якийсь час пошкодити перевороту. Гарнізон, до-котрего належали "політично незорганізовані" полки, уважав-би захоплені влади партією заговорників, за щось чуже і просто вороже сим полкам, тим часом як відмова покину-ти Петроград і перебрание охорони з'їзду совітів, котрому мала належати власть в краю, ті-ж самі полки уважали за-рід зовсім природно, зрозумі-ло і конечну.

Товариші, котрі уважали призначене повстання на 25 жовтня за утопію, недоціню-вали власне нашу силу і власть нашого політичного впливу в Петрограді в порів-нянні з властью і впливом пра-вительства Керенського.

Законний революційний во-єний комітет після своїх комісарів до всіх відділів пе-троградського гарнізону і та-ким способом став паном по-ложени в повнім значінню сего слова. Політична карта гар-нізону лежала перед нашими очима. Ми мали можливість кожній хвилі перевести по-трібне влучене сил і заволоді-ти стратегічно-важними пунк-тами в Петрограді. Лишило ся діє усунути "терте" і можливу протинакцію з боку реакційних воєних відділів, головню, з боку кавалерійських полків. Ся праця цілком удала ся. На зібраннях в казармах пооди-нокі полки наше гасло — не-покидати Петрограду до зіб-рання з'їзду совітів і забезпе-чити збройною силою перехід влади до рук совітів — стрі-нуло майже загальною попере-те. В консервативній Семеновській полку Скобелев і Гоц, котрі принесли туди сензацію сезо-ну, тобто підготовлене дипломатичної подорожі Ско-белева до Парижа, до Лойд-Джорджа і Клеманса, не тільки не викликали жалного захоплення, але, навпаки, відне-сли повну поразку. Більшість голосувала за нашу резолю-цію. В цирку "Модерн" на зібранні травмававши кондук-торів, котрі уважали ся за під-пору Керенського, прийнято нашу резолюцію, величезною більшістю голосів. Генерал-квартир-майстер Пораделов говорив дуже примирливо та спокійно. Але його невизначні додаткові внески до резолю-ції відкинено.

Последній удар ворогові нанесено в серці Петрограду, в Петропавлівській кріпости. З огляду на настрий гарнізон кріпости, котрий в цілости взяв участь в нашім зібранні

на дворі кріпости, заступник команданта окружного штабу, в наймилішій формі пропону-вав "угоду про усуненне не-порозуміння". Ми навпаки при-обіщали, що поробимо необ-хідні заходи для повного усунення непорозуміння. — І дійсно, за кілька днів усунули най-більше непорозуміння росій-ської революції, правитель-ство Керенського.

Історія перевороту сторін-ку і розгортання розділ про со-віти. Лев Троцький. ("Rude Pravo" з 7XI, 1920.)

ШКОЛА В ЛІСТІ.

(З англійського.)

Росія була у війні через шість літ. Росія втратила в європейській війні більше лю-дей, чим всі алянти взяті раз-ом, і втрачає дальше людей від часу закінчення війни, если взагалі можна говорити про її закінчення. Росія була бльока-дована через три роки. Росія була збанкротована як дер-жавного апарату, зарані при-значене повстання дійсно вико-нано, тоді ті-ж самі меншеви-ки почали нарікати: "Перевот зроблено гуртком заго-вірників за спиною робітничої кляси". В дійсності нас, в най-гіршій випадку, можна було обвинувачувати в тім, що ми в революційнім воєнім комі-теті підготували кілька-тех-нічних подробиць "за спиною" меншевицьких лідерів.

У вівторок, 6 липня, ми від-плили з Самари около 7-ої години вечером, щоб відві-дати, як я назвав, "Школу в лісті". Коли наш човен збли-жав ся до берега, де ми ма-ли висісти, ми почули дитя-чі голоси співачок "Інтерна-ціонал" і побачили на березі жорна два або три сотки дитяч устаткованих в групи для при-вчання нас. Коли ми зближи-ли ся до них, вони радісно оплескували нас і позували сво-їми прапорами, сосновими га-лузками і китицями цвітів.

Коли ми приближили ся до гурту, молодий хлопчик яких 13 років виступив наперед з великим червоним прапором і короткою подивляючою промо-вою привітав нас. Жадний з на-ших делегатів не бажав со-бі, щоб його покликано про-мовляти у відповідь дітям. Се так на всіх поділяло, що про-мова була майже неможлива. Однак італійський товариш зміг промовити, через яку хви-лю і потім ми всі рушили лі-во в напрямі школи. Діти о-кружили нас докола і ми в-тішні вечера, полавивши ся за-руки з дітьми, поступали по-перед. Всі співали і були над-звичайно веселі.

Школа була колись буржу-азною резиденцією. Які дум-ки се наеувало на наші голо-ви. Великі будинки старих де-моралізованих російських ро-дин, тепер обернені в школи, які є надією світа.

Ми оглянули школу. Все бу-ло чисте і в порядку. Були там діти російські, польські, жидівські, діти відомих ре-акціонерів, діти офіцерів, ко-трі борять ся проти прави-тельства і т. д. Однак в Росії нема реакційного або яког-иншого рода дитяч. Вони є ли-ше дітьми.

Діти хотіли знати, чи і в наших містах вивозять дітяч на дітні місяці на провінцію. Вони хотіли знати, чи і наші діти чують ся так швидко і весело в їх шкільнім житті, як хлопці і дівчата з Самари. На жаль ми мусли ім сказати, що так воно не є. Один хло-пець з гордістю розказав нам про свою роботу — вставля-ване електричних ламп в школі. Він мав дванадцять ро-ків. Так ми розмовляли ме-жи собою і наша розмова ве-ла ся серед загального сміху, але сміху радості, викликаної тим, що ми бачили і чули до-воля себе.

О півночі наше човно від-плило. Сумерк перемінюв ся в таку темноту, в якій нахо-дит ся наша частина світа. Ді-ти збирали ся на березі і спі-вали доки ми могли їх чути. Більшість з нас мали слези в очах. Ми не хотіли відходи-ти. Всі ми мали на думці: "Прачайте, малі, щасливі"

хлопці! Ми оставляємо вас вашій праці і забаві, вашому плаванню в ріці. Прачайте, ма-лі дівчата, мила солодкі і у-сміхнені. Не побачимо вже вас ніколи! Може наше пра-вительство буде відначальні за замордоване ваших родичів, може за вашу смерть".

Так, се може стати ся, однак при чому буде складати за се вину на Чорчилів або навіть на Робітничу Партію. Ми є відначальні за жите тих дитяч. Сеї зими, ми жито мусли умер-ти від зима і голоду — а бри-тійське робітництво дозволить на великі пири в лондонських готелях і палатах на Різдва і Новий Рік. Ба, британське ро-бітництво ще приготує все те і буде ім служити.

"Малі російські хлопці і ді-вчата! Бритійське робітництво буде жалувати вас, як жалув-хлопці і дівчата Австрії і ин-ших країв, однак британське робітництво є великаном спля-чим або явним".

В. Мек'Лейн.

Опіка над творами штуки в Росії.

Спеціальний кореспондент "Шікаго Трибюн", котрий пере-буває тепер в Москві, роз-мовляв з народним комісаром просвіти Луначарським і про-твори штуки. Він довідав ся від Луначарського, що совіт-ське правительство дуже опі-кує ся кресніними творами штуки, і зближає до них на-родні маси.

Луначарський сказав між иншим так: Задачею депар-таменту просвіти є опікувати ся дійсною штукою, викидати з театру дешеві і легкі твори, однак поглядати там в галері-ях правду штуку мину-вшини, уможливити широким масам студіюване і ро-зумінне той-ж штуки.

Коли наші заходи будуть вже доконані, тоді спрямуємо всі наші сили на розвій ново-го пролетарського артизму, згідно зі змінами сусільни-ми умовами.

В моменті революції були випадки крадіжжі і деструкції в віддалених місцевостях від столиці, однак мужичні, котрі знали наші галерії пе-ред революцією, будуть дуже задоволені тим, коли побачать які боцтвава штуки находять ся тепер в галеріях і музеях. Ми забрали майже всі при-ватні галерії штуки, до ко-трих перед революцією не бу-ло доступу і примістили їх те-пер в музеях, де вони є отво-рені для широких — пролетар-ських мас.

Контрреволюційна лівинчо-західна армія понизила всі колекції штуки в Гатчині, але зате в царській палаті в Цар-ському селі (називають ся тепер Дітче Село), лишило ся все так як було попередно. Ар-тизм в церквах належить до конгрегації і тільки надзви-чайні історичні твори зістали перенесені до галерій і музеїв в цілі пенсійної опіки. При-департаменті просвіти є спе-ціальний комітет, котрий ста-рки вишукує і опікує ся стар-инною штукою.

Провісійональні музеї, ко-трі давніше не діставали ні-якої підпомогі, тепер діста-ють від совітського прави-тельства постійну матеріальну підпомогу, щоб не лише Москва і Петроград, але і провінції мали свої скарбниці штуки.

Найбільше заінтересоване викликають галерії. Від рана до вечера вони є переповнені робітниками і жовірами, ко-трі тепер доперва мають спро-могу студіювати архитурну штуку, бо за часів передрево-люційних з них могла кори-статися тільки буржуазія і то не-всі, а нині користають з неї всі працюючі робітничі ре-спубліки.

Французький генерал понав большевикам в погон.

Фінансова криза Польщі.

1000 марок — 1 марка.

В статі під повисшим наго-ловком львівський "Вперед" пише:

Війна, яка знищила еконо-мічне жите та зруйнувала про-дукцію, принесла з собою і обезцінене спадок, валюти. Скрізь дають ся відчувати зменшене вартости паперово-го блякету, що представляє гроші. За нього чимраз тяж-ше дістати потрібну кількість житевих середників, а коли дістають ся, то все менше.

З острахом дивлять ся на се явище, що звичайно носить добре зрозумілу кождому наз-ву доріжні, всі, що живуть з платні за свою працю, огке робітництво, урядовці й селя-ни. За зароблені паперові гроші чимраз менше товару чи харчу може купити уряд-ник чи робітник, за вторгова-ні за свої продукти паперові гроші селянин купує чимраз менше міських виробів.

Не рятують сего ні підвиш-ки платень чи заробітків, ні підвишені ціни за рільнічі продукти, бо збільшене папе-рового гроша приносить зме-шене закуаів, а се знова еко-номічно руйнує ціле жите.

Причиною сего, се застій і руйна продукції та економічно-го жита, се надмірна, одиноко розвинена, "продукція паперо-вого гроша, так званих бан-кнотів, що мають ратувати е-кономічні потреби народного господарства.

Ся продукція паперових гро-шей найліпше йде тепер в Польщі.

Міністер польських фінансів Грабські мав інтересний фінан-совий вклад перед днешніми-ми 20 жовтня у Варшаві, з-яким варта, щоб запізнав ся ширший загаль.

Міністер Грабські сказав от-верто, що з валютою в Поль-щі є але, Покрита на паперові гроші має польський скарб в золоті і сріблі дуже мало, бо ледви 1 марку на 1000 ма-марок, а се значить, що за 1000 паперових польських ма-рок в золоті або сріблі можна дістати тільки 1 (одну) мар-ку. В Польщі є 40 мільярдів паперових марок, а покриття на се є тільки в золоті і сріблі на 35 і пів мільона марок. До-кінця с. р. недобір Польщі ви-несе 70 мільярдів марок.

Супроти сего міністер Граб-ські заявив, що вважає за не-можливу до переведеня ре-форму валюти, тим більше, що добровільна внутрішня позичка не принесла навіть 5 мільярдів, про позичку серед американських. Поляків нема що навіть говорити, коли ам-басадор князь Любомірські по-бирає крім пенсії і репрезен-таційних коштів, ще додаток на агітаційні подорожі по 3 тисячі доларів.

Щож має населене, Польщі робити і яка рада на се, сего міністер Грабські не каже.

30 МІЛІОНІВ ЛЮДИЙ В КИТАЮ ЗАСУДЖЕНІ НА ГОЛДОВУ СМЕРТЬ.

Перший відділ американ-ської помочи прибув до Ки-таю в ті околиці, які обняті голодом. Голод спричине-ний посухою і загальним не-вврожаєм. Комісія, яка обіхала околиці навіщені голодом за-явила, що дуже мала частина людяч вратуєть ся від голо-дової смерті. Прим. в однім повіті Ангінг згине до місяця червня що найменше 130,000 людяч. На конференції в Пе-кінї, Тіенсіні, Шангаю і Ганко-ві було рішено, що если не можна буде уплянувати і за-ярятати сталу доставу поживи для голодуючих мас в певних околицях аж до місяця черв-ня, то краще не посылати її цілком, а вислати в ті око-лиці, в яких частинна доставка поживи зможе вратувати на-селене від смерті. Вислати поживу раз, два або три рази в ті околиці, де взагалі нема чим житивити, то сям справи не вратуєть ся, бо населене і так мусли би гинути з голо-ду, а треба скорше вислати туди, де є надія, що можливо хотий ояк-так передержати голодуючих до нового вро-жаю.

Около 30 мільонів людяч засуджені на смерть.

Се рішене запечатало долю близько 30 мільонів людяч, котрі мусли згинути з голо-ду, если не адать ся зоргані-зувати для них сталу доставку поживи з заграниці. Сю справу розбирали представителі великих держав, американські і англійські торговці та місі-онарі з цікавним спокоєм. (Звісна річ, що ситий капіта-ліст чи піп не дуже розбива-еть ся над 30 мільонами не-щасних жертв, если нема ви-гляду на те, що тут можна вислати добрі зиски. Гуман-ність, про яку капіталісти так часто співають, є в них тільки пустою фразою. Нема зиску, нема гуманності. В Америці склали переповнені поживою, а в Китаю 30 мільонів людяч гинє з голоду. Се значить ка-піталістична система, яка оп-ерта на зисках, а не на за-спокоєно потребі народа. Не-даш грошин, не будеш їсти. Для капіталістичної системи капітал цінить ся вище чим жите людяч.)

Американський представит-ель в Китаю, Чарлс Крейн, заявив, що если поміч прий-де скоро, то може вдасть ся вратувати 5 процентів загрожено-го населення, а може тільки один, однак і тоді треба спішитись з акцією. Др. Еліс, який з'їдав голодуючі околиці, навів для ілюстрації такий примір: Родина, що складаєть ся з сімох осіб, продала все що тільки мала в послиданю. Коли вичерпали ся послидані засоби поживи, батько звязав жінку, дітній і себе моту-зом і разом скотились до рі-ки. Се було в Тейн-тсін. Подіб-них і ще страшніших примі-рів можна навести вже нині сотки і тисячі. А що буде за кілька місяців пізніше?

ЧИ Є В РОСІЇ РЕЛІГІЙНА СВОБОДА?

Як стоїть в Росії релігійна справа? На се питання відпові-дають всі, однак кождий ин-накше, бо щоб відповісти правильно, треба бути в Росії, розглянутись докладно і тоді відповідати. І на се питання відповідає правильно Амери-канець Джон Клейтон, який був в Росії, цікавив ся релі-гійними справами та розпиту-вав про все. Він говорить так: Щоби мою одна відповідь була добра, в першій мірі мусли опертись на слова В. Бруевича, котрий є тепер у-управителем департаменту релі-гійних справ в совітським правительстві. Бруевич ска-зав мені:

"Ще ніколи в історії Росії релігійне віроісповіданє не було так свободним як тепер. Воно не звязане ніякими о-граниченнями. Совітське правительство як комуністичне, є антирелігійне і атеїстичне, однак воно ро-зуміє, що ослаблене релігій-них впливів і його практик не дасть ся зробити при помочи переслідування. Совітське пра-вительство вважає одною з своїх задач вносити просвіту в найширші народні маси і тим способом викоринувати всякі забобони та переусуді.

Всі церкви в Москві за винятком в Кремлі є отворені і відбувають свої чинности. Попам не ставит ніхто пере-шкод в виповнюванні їх обря-дів.

На зовнішніх стінах Кре-мля видніють такі написи: "Ре-лігія є наркотиком народа". Я запитав Бруевича диячого ся напис видіє публічно на стінах. На мій запит я дістав відповідь, що сі слова є ви-нятком з творів Маркса і є тільки одним з многих цита-тів з соціялістичних творів і революційних писателів, яких правительство уважає в своїй генеральній кампанії револю-ційної прапаганди.

Електрофікація Росії.

Заведене електричного світ-ла по містах і селах Росії ро-бить великі поступи. До всіх робітничих мешкань допрова-джує російський уряд світло безплатно. Невдовзі прийде час, коли всі електричні і села будуть мати електричне освіт-лене.